

Bij de foto: Dit is het jaar van het religieuze erfgoed. Bij erfgoed kun je aan gebouwen denken, maar ook oude brieven en documenten behoren er toe. Je ziet ze soms liggen op een tentoonstelling: een originele brief van Johannes Calvijn of Klaas Schilder. Maar zijn zulke documenten ook belangrijk voor onze cultuur? Lees verder op pag. 3

De faculteit -
Volgens de dienstregeling
moet ik 18.30 h. tenolle
carkomen. Als ik niet per
piets kom, krijg ik die
trais te nemen. A invoegsel
betreft. dat ik per piets
tenugga: ik heb mijdey te
colleage a moet d'vanna
wee of lees: J'idea h dhr.
a men Bente we of die
invoegsel

nr. 28, juli 2008

IN DIT NUMMER:

Gereformeerde mecenas gezocht

Congres Piet Jongeling

Enquête digitaal archiveren

...adc **etera**

...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.

colofon

...adctera is een uitgave van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 16, 8261 GT Kampen.

Telefoon 038 447 17 30

Fax 038 447 17 31

E-mail info@adckampen.nl

Druk: drukkerij

De Bunschoter,

Bunschoten-
Spakenburg

Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle

Foto omslag:

Een detail van een briefkaart uit 1941 van Klaas Schilder aan dhr. G. Runhaar te Zwolle.
Collectie ADC

Ten geleide

Op de generale synode is dit voorjaar ook het werk van het deputaatschap Archief & Documentatie en het werk van het ADC geëvalueerd. Daarbij werd grote waardering uitgesproken voor het vele werk dat het ADC verricht op het gebied van de collectionering, het historisch onderzoek en de geschiedschrijving van de wereld van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Daarvoor zijn we dankbaar. Het werk van het ADC wordt verricht door historici, archivariissen en anderen met een specifiek historische belangstelling, maar is bedoeld voor de gereformeerde gemeenschap. Historisch werk dat niet wortelt in een gemeenschap verliest snel zijn contact met het leven en verwordt dan tot antiquarische hobby. Het synodale compliment is dan ook opgevat als en blijk van het feit dat het ADC er met zijn activiteiten in slaagt de band met die gemeenschap te onderhouden en te voeren.

Een belangrijk onderdeel van de rapportage was dit jaar het verzoek om uitbreiding van de archiefkluis. Dit verzoek is een effect van het succes van het ADC vanaf het moment dat het in 1993 zijn deuren opende. In de afgelopen vijftien jaar zijn de archieven in grote aantallen toegestroomd. De archiefruimte puilt inmiddels uit. De gangpaden in de kluis staan vol, en bij gebrek aan ruimte is ook

elders in het pand allerlei archief- en documentatiemateriaal in dozen opgeslagen. Dat is natuurlijk een ongewenste situatie vanuit een oogpunt van behoud (denk aan brand en wateroverlast) en ook omdat de werkomgeving trekken van een pakhuis begint te vertonen. De synode heeft in beginsel besloten het voorstel tot verruiming van de archief-ruimte over te nemen, afhankelijk van de financiële situatie van de kerken. Voor dit besluit zijn we dankbaar. Het betekent dat het ADC kan doorgroeien (al zal het tempo de komende jaren vermoedelijk lager liggen dan in de afgelopen vijftien jaar) en dat het zijn dienstverlening op niveau kan handhaven. ¶

Een van de zaken die in het jaar van het religieuze erfgoed duidelijk wordt gemaakt is de inhoudelijke waarde van cultuur. Erfgoed wordt vaak beoordeeld naar zijn economisch nut. Een samenleving gaat echter niet alleen over productie en inkomen, maar ook over inspiratie. De een wordt door sport geïnspireerd, de ander door kunst. Het jaar van het religieus erfgoed wil mensen in dit opzicht bewust maken en veranderen.

Gereformeerde mecenas gezocht

Hoogleraar economie van kunst en cultuur Arjo Klamer noemt dit: valoriseren, het toekennen van waarde. We moeten leren inzien dat erfgoed ook een andere dan een economische functie heeft: het versterkt de kwaliteit en de identiteit van een samenleving. Op het eerste gezicht is een archiefcollectie een stapel oud papier waarvan de opslag veel geld kost. Maar het is ook een cultureel vermogen. De collectie van het ADC is een plek waar je kunt ontdekken hoe en waarom de gereformeerde traditie vorm heeft gekregen. Waarom zijn er gereformeerde scholen, waarom is het *Nederlands Dagblad* opgericht, hoe is de verhouding tussen de verschillende kerken ontstaan? De antwoorden zijn te vinden in de archieven van het ADC. Zo'n archiefinstelling is dus belangrijk om de eigen identiteit te kennen en te versterken. Een gezonde cultuur heeft een levende band met haar erfgoed.

Je hebt specialisten nodig om een oude kerk te restaureren of archiefstukken te bestuderen. Maar de func-

tie van het erfgoed beperkt zich niet tot dat kleine groepje, maar inspireert de samenleving. De overheid stimuleert daarom dat burgers investeren in cultureel erfgoed. Wij geven gul ons geld als er een natuurramp plaats vindt, maar geven aan cultuur komt vaak niet in ons hoofd op. Erfgoed is niet zielig. Maar daar komt verandering in. De Triodos Bank belegt duurzaam en heeft beleggingsfondsen die bijdragen aan positieve ontwikkelingen in de samenleving. Het Prins Bernard Cultuurfonds kent sinds enige tijd fondsen op naam waarmee particulieren culturele activiteiten ondersteunen.

Dergelijke initiatieven zouden gereformeerden moeten aanspreken. De na de oorlog gegroeide idee dat de overheid de cultuur moet financieren heeft er nooit sterk wortel geschoten. Maar nu in de samenleving het particulier initiatief een grotere rol gaat spelen inzake cultuur, blijven de gereformeerde initiatieven achter. Het lijkt wel alsof men zegt: religieus erfgoed: daar is de kerk toch voor? Wat de kerk

doet en heeft gedaan voor het ADC is geweldig, maar ze deed dat om u voor te doen dat cultuur investeringen vergt. Het onderzoek dat dagelijks op het ADC verricht wordt door vier jonge onderzoekers is voor een groot deel mogelijk gemaakt uit fondsen. Ook dat is geweldig, maar dat is voor elk van hen vier jaar en dan is het voorbij. Een inspirerende band met het gereformeerde erfgoed vraagt om blijvend onderhoud door een investerende gemeenschap. Nederland is rijk aan religieus erfgoed en ook rijk aan particulieren met financiële middelen. Bij het Prins Bernard Cultuurfonds ondersteunt het Aafje Heynis Fonds jonge klassiek geschoolde zangers, het Appie Baantjer Fonds het onderhoud van stoomtreinen en het Mr. Laurens Takken Fonds de natuurontwikkeling en het natuurbehoud in Gelderland. Waar zijn de gereformeerde mecenasen die beleggen in religieus erfgoed, wie ontwikkelt de fondsen ter ondersteuning van jonge onderzoekers van de gereformeerde traditie? ¶

Ad Chartas

Dit najaar verschijnen er twee bundels in de Ad Chartas reeks. Als eerste *'Niets is overbodig, niets is toevallig'. Leven en werk van Cornelis Veenhof (1902-1983)*. Veenhof maakte furore als gereformeerd predikant en vertolker van het gedachtegoed van de reformatorische beweging die in de jaren dertig en veertig opgang maakte in de Gereformeerde Kerken. Hij ging mee met de Vrijmaking en werd hoogleraar aan de Theologische Hogeschool van de

Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) van 1946 tot 1968. Hij was een geliefd spreker en zijn boek *Prediking en uitverkiezing* (1959) behoort tot de canon van de vrijgemaakte traditie. Pijnlijk was dat na de breuk van de Vrijmaking in de jaren zestig de kerkelijke wegen opnieuw uiteengingen. Theologen en historici, en zijn beide zonen, dragen bij aan deze bundel over diverse aspecten van zijn werk en leven: van zijn politieke en sociale opvattingen en zijn afwijzing van het communisme tot zijn visie op de prediking. Ten tweede *Van zending naar oecumene. Vijftig jaar gereformeerde zending op Papua, 1956-2006*, met bijdragen die gehouden werden op een congres over een halve eeuw zending op Papua, georganiseerd in 2007 door het ADC en het Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken (De Verre Naasten en IRTT). Een halve eeuw geleden startten de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) een nieuw zendingsterrein op het toen nog Nederlandse Nieuw-Guinea - nu Papua - in Indonesië. Wat hield die zending in, hoe heeft ze zich ontplooid en wat is het effect ervan geweest? In deze bundel worden de ontwikkelingen van de afgelopen halve eeuw inzake de Nederlandse gereformeerde zending in kaart gebracht en geëvalueerd aan de hand van de geschiedenis van de zending op Papua als *case study*. Het gaat bij deze evaluatie om het samenspel van politieke, kerkelijke en theologisch-missiologicalische aspecten. ¶

Piet Jongeling

1909-2009

Op woensdag 1 april 2009 wordt in Kampen een ADC-congres gehouden ter herdenking van het feit dat Piet Jongeling de dag ervoor honderd jaar geleden geboren werd. Jongeling geniet dezer dagen vooral aandacht als de jeugdboekenschrijver Piet Prins, wiens creatie *Snuf de Hond* op het witte doek te bewonderen valt. Maar hij was ook oprichter van het *Nederlands Dagblad* en zijn voorlopers en decennialang hoofdredacteur van deze krant, en van 1963 tot 1977 het eerste Tweede Kamerlid voor het Gereformeerd Politiek verbond. Als journalist en politicus heeft Jongeling zo'n drie decennia een belangrijke rol gespeeld in het gereformeerde leven. Het congres handelt over de betekenis van de diverse aspecten van het optreden van deze vrijgemaakte icoon. ¶

Enquête: Digitaal archiveren en kerkelijke archieven

(door Marien Geelhoed)

Onder deze titel heb ik een scriptie gemaakt als eindresultaat van een onderzoek dat ik in samenwerking met het ADC uitvoerde en dat gericht was op het geven van adviezen voor archi-

vering van digitale documenten.

Ik had voor mijn onderzoek informatie uit het werkveld nodig en heb daarom een vragenlijst toegestuurd aan scribae en archivariissen van de CGK, GKv en NGK in drie provincies: Gelderland, Flevoland en Utrecht. Het doel van deze vragenlijst was dat ik hun werkwijze en de knelpunten die ze daarin ervaren wilde leren kennen en ik wilde hen door de vragenlijst bewust maken van digitaal archiveren. Ik ontving 104 reacties, het merendeel van GKv'ers. Daarvan waren er 41 scriba, 40 archivaris en 23 hadden beide functies. De vragen gingen over door hen ervaren knelpunten in papieren en digitale archivering.

In dit korte artikel som ik de meest voorkomende punten op:

- er moet meer aandacht geschonken worden aan opslagmedia en aan migratie van archiefdocumenten en digitalisering;
- er is dringend behoefte aan een advies naar gestandaardiseerde software;
- er leven vragen over een registratiesysteem en over een ordeningsstructuur/archiefschema;
- ook is aandacht nodig voor vernietiging van digitale archiefdocumenten;
- hoe archiveer je e-mail, inclusief bijlagen;
- advies is gewenst inzake pc-gebruik (privé of 'zakelijk');
- er is behoefte aan goed overleg over de doorstroming van archiefstukken;
- van diverse kanten komt het advies het ADC in te zetten als een soort kenniscentrum; dat kan een forum zijn op internet maar dat kan ook door de centrale opslag van digitale archieven;

Het meest cruciale punt is het formuleren van een antwoord op de vraag of er geschikte software bestaat waarmee archiefstukken beheerd kunnen worden.

Met deze aandachtspunten ben ik gaan werken aan een vernieuwde Richtlijn voor archiefvormers en archivariissen en deze heb ik aan het ADC aangeboden. Het is de bedoeling dat deze op de ADC-site wordt geplaatst. ¶

Website ADC

Vanaf februari 2008 is na een lange periode van bewerking de website van het ADC weer actief (www.adckampen.nl). De huisstijl is zoveel mogelijk intact gehouden, maar de opzet van sommige onderdelen is gewijzigd. Zo is de rubriek 'onderzoek' aanzienlijk uitgebreid. De verschillende onderzoekers is de mogelijkheid geboden om hun onderzoek toe te lichten. Ook aan de gehouden (en nog te houden) congressen is meer aandacht besteed. Op de pagina 'archiefbeheer' kunt u de downloads vinden die voorheen ook aangeboden werden. Binnen afzienbare tijd zullen hiervan nieuwe versies verschijnen. Daarnaast is het de bedoeling om meer artikelen te plaatsen over archiefbeheer en alles wat hierbij komt kijken. Op die manier hoopt het ADC archivariissen en scribae handreikingen te kunnen doen bij de uitvoering van hun taak. Vragen, opmerkingen tips zijn van harte welkom en kunnen worden gemaïld naar: info@adckampen.nl ¶

Informatieprocessen in de kerkelijke gemeente

Er is een toenemende belangstelling in de kerken voor de mogelijkheden van digitaal archiveren en voor digitaliseren van het archief. Steeds minder materiaal komt immers op papier binnen. Een beslissing om digitaal te gaan archiveren is echter geen sinecure.

Er moet aan tal van punten aandacht gegeven worden. Enkele belangrijke vragen zijn: hoe kan ik mijn bestanden lange tijd goed en leesbaar houden?

Hoe garandeer ik de authenticiteit van mijn bestanden? De antwoorden op deze vragen liggen niet alleen op het terrein van de apparatuur en software, maar ook op het terrein van organisatie.

De bestaande kerkelijke praktijk lijkt niet de ideale voor de aanpak van digitaal archiveren. Vaak zal het nog zo zijn dat de activiteiten van de scriba c.s. los staan van die van de archivaris. In welke mate dit het geval is, verschilt van gemeente tot gemeente, maar bijna altijd wordt archivaris geconfronteerd met een hoeveelheid materiaal achteraf. Hij kan geen invloed uitoefenen tijdens de fase van archiefvorming. In de meeste gevallen heeft ieder zijn eigen toko. Ieder is verantwoordelijk voor zijn eigen deelgebied en ziet liever geen inmenging van buitenaf. In het geval van digitaal archiveren is een dergelijke situatie natuurlijk de ideale voedingsbodem voor compatibiliteitsproblemen. Om de problemen rondom digitaal archiveren fundamenteel aan te pakken moet je

niet kijken naar deelgebieden (scriba, archivaris), maar naar het geheel van de informatieverwerking. Het *informatieproces!*

Een proces kent als basis de begrippen *input*, *verwerking* en *output*. De output wordt bepaald door de eerste twee begrippen. Kijken we naar een kerkenraad dan zouden we alles wat bij de kerkenraad binnenkomt aan informatie (meestal via de scriba of moderamen) kunnen beschouwen als input. De verwerking gebeurt op de kerkenraadsvergadering en daarbuiten door kerkenraadsleden. De resultaten daarvan (brieven, notulen etc.) kan men output noemen. Deze gaat naar de directe betrokkenen en meestal ook naar het archief. Wat in het archief terecht komt en hoe dit in zijn werk gaat, wordt dus niet alleen bepaald door de archivaris, maar in eerste instantie door de factoren input en verwerking. Men kan van een archivaris geen documenten verlangen die niet eerst zijn aangeleverd.

Dit alles geldt extra sterk voor digitaal archiveren. De eisen die aan de output worden gesteld hebben directe gevolgen voor de input en de verwerking. Hierdoor wordt bepaald op welke manier documenten ingevoerd en opgeslagen moeten worden, welke apparatuur en software daarvoor noodzakelijk is, welke capaciteiten een scriba en een archivaris moeten hebben en of er misschien andersoortige functies moeten worden gecreëerd. In een wereld waarin alles op elkaar aan moet sluiten is het bestaan van losse tokootjes taboe, maar draait het om de totaalbenadering. Zorgvuldige overweging van het voornemen digitaal te gaan archiveren verdient dus aanbeve-

ling. Het ADC is u daarbij graag van dienst. ¶

Nieuwe aanwinsten

- Gereformeerde Telefoondienst
- De Wegwijzer
- Bijbelcursus
- Preken ds. J. Verkade (audiotapes)
- Documentatie predikanten GKV
- Briefwisseling K. Schilder - J.J. Schreuder
- Aanvulling archief Zaïre (Congo) Commissie
- Foto's familie C. Veenhof, van C. Reitsma
- archief J. van der Jagt
- Groninger Zendingscollege (GZC)
- Archivalia (verschillende onderwerpen), van ds. P. Schelling

Vakantiesluiting

Tijdens de zomermaanden is het ADC gesloten van maandag 4 augustus tot vrijdag 22 augustus.

Gewijzigde openingstijden

Vanaf september is het ADC op andere dagen geopend dan voorheen: dinsdag, woensdag en donderdag van 9.00 uur tot 17.00 uur. In alle gevallen geldt: bezoeken op afspraak.

de Bunschoter bv

drukkerij

recht door zee

 033 - 299 79 99
www.bunschoter.nl